Spoedgevallen in de paardenpraktijk

Foto: René van Bakel

■ Drs. Ad van Beek. In 1995 als dierenarts afgestudeerd in Utrecht. Sinds 2000 Erkend Paardendierenarts.

De Hoefslag publiceert maandelijks een artikel waarin een veterinair onderwerp wordt behandeld. Deze artikelen zijn geschreven door de vijf Erkende Paardendierenartsen van Dierenartsenpraktijk Moergestel. Deze vijf paardendierenartsen werken vanuit een klassieke, reguliere geneeskunde en volgen de moderne ontwikkelingen op de voet. Elke paardendierenarts heeft zich vanuit eigen interesse in een of meerdere onderdelen van de veterinaire geneeskunde bekwaamd. De veterinaire werkzaamheden zijn op basis van die interesse verdeeld. Ad van Beek houdt zich met name bezig met de eerste lijnszorg van paarden, waaronder gynaecologie en gebitsverzorging. De aandacht voor het paard en de omgang met eigenaren vormen voor hem in diergeneeskunde een ideale combinatie. (Info: www.dapmoergestel.nl)

Iedere paardeneigenaar maakt wel eens mee dat zijn paard plotseling iets mankeert. Moet er in zo'n geval altijd direct een dierenarts komen of moet je het aankijken? Wat kun je zelf doen? In dit artikel worden enkele aandoeningen besproken waar een eigenaar lichtelijk van in paniek kan raken. Gelukkig is dit niet altijd nodig.

Tekst: Ad van Beek • Foto's: Arnd Bronkhorst

Slokdarmverstopping

Een slokdarmverstopping houdt in dat er ergens in de slokdarm vaste voedseldelen blijven steken, waardoor verdere passage door de slokdarm niet mogelijk is. Een slokdarmverstopping treedt nogal eens op bij het eten van ongeweekte pulp, grasbrok, na het doorslikken van te grote stukken wortel of bieten en bij paarden die erg gulzig eten. Omdat een paard door de ligging van het strotteklepje niet kan overgeven zoals bijvoorbeeld een hond, stromen speeksel en voedseldelen via de neus terug. Het paard kan hierdoor wat paniekerig worden, gaan zweten en het kan gaan hoesten. Vaak gaat het paard met een gestrekte hals staan of ziet het er lusteloos uit. Voor de eigenaar is dit een reden om deze omstandigheid als spoedgeval te beschouwen. Alhoewel de situatie er ernstig uit kan zien, vallen de gevolgen gelukkig meestal mee. Soms is een injectie met een slokdarmverslappend middel al genoeg om de verstopping op te lossen. In andere gevallen moet al dan niet onder narcose de verstopping weggespoeld worden. Vaak is het wel verstandig om het paard enkele dagen antibiotica toe dienen om problemen ten gevolge van het eventuele verslikken te voorkomen.

Koliek

Koliek wil niets anders zeggen dan buikpijn. De oorzaken van koliek kunnen divers zijn en variëren van krampen, verstoppingen, zand in de darmen, slechte ontworming, darmontstekingen tot 'knopen' in de darm. Afhankelijk van de ernst vertoont het paard verschillende symptomen zoals onrust, naar de buik kijken of trappen, zweten en rollen. Bij koliek moet in de regel wel alert worden gereageerd, omdat de precieze oorzaak niet altijd goed is in te schatten. Als de symptomen mild zijn, kun je wat afwachtend zijn en het paard een kwartiertje laten stappen of lichtjes longeren, maar realiseer je wel dat sommige paarden een erg hoge pijngrens hebben. Ze uiten dan pas laat dat ze koliek hebben, terwijl de situatie toch al vrij ernstig kan zijn. De ervaring en inschatting van de eigenaar spelen hierbij een belangrijke rol. Indien een paard met koliek ligt te rollen, ernstig bezweet is en nauwelijks kan staan, moet uiteraard snel de dierenarts worden ingeschakeld. In zulke gevallen moet ook de eigen veiligheid in acht worden genomen. Gaan lopen met een koliekpaard kan geen kwaad, maar loop niet tot in het oneindige. Een uitgeputte eigenaar maakt het werk voor de dierenarts er vaak niet eenvoudiger op. Verder hoeft het paard niet ten koste van alles in de benen te worden gehouden, vaak is liggen voor het paard een manier om minder pijn te ervaren. Afhankelijk van de oorzaak en de bevindingen tijdens het lichamelijk onderzoek kan het paard worden behandeld. In ernstige gevallen zal doorverwijzing naar een gespecialiseerde kliniek noodzakelijk zijn.

Wonden

In sommige gevallen moet een wond wel degelijk als spoedgeval worden

Indien een paard met koliek ligt te rollen, ernstig bezweet is en nauwelijks kan staan, moet uiteraard snel de dierenarts worden ingeschakeld.

Enkele tips

- Geef aan de telefoon duidelijk naam en (stal)adres door en vertel wat er aan de hand is. Wees zo objectief mogelijk en ga niet overdrijven om zo snel mogelijk geholpen te worden. Laat een telefoonnummer achter waarop u bereikbaar bent voor eventueel verder overleg.
- Bekijk, eventueel in overleg met de dierenarts, wat u zelf kunt doen terwijl u op de dierenarts wacht. Een paard temperaturen kan soms al extra informatie geven en een verband aanleggen kan soms noodzakelijk zijn. Denk wel aan uw eigen veiligheid en wees voorzichtig met het betreffende paard. Soms gaat een paard bijvoorbeeld plotseling liggen en trappen met de benen.
- Zorg ervoor dat u spullen in huis heeft voor het verlenen van eenvoudige eerste hulp; verbandmateriaal en enkele schone doeken kunnen soms al zeer doeltreffend zijn bij het voorkomen van grotere schade.
- Realiseer u tijdens het wachten, wat altijd lang lijkt te duren, dat uw dierenarts met een ander dier bezig kan zijn en zich aan verkeersregels moet houden. Ook veterinairen moeten boetes gewoon betalen.
- Probeer zo rustig mogelijk te blijven. Een paard voelt aan zijn eigenaar als er paniek is. Juist bij spoedgevallen is een rustige eigenaar erg belangrijk.
- Vertrouw erop dat uw dierenarts altijd zijn best doet om u zo goed mogelijk te helpen. Sommige (ernstige) aandoeningen zijn niet te behandelen, hoe snel iemand ook ter plaatse is en zijn best doet.

beschouwd. Denk hier bijvoorbeeld aan wonden waarbij veel bloedverlies optreedt en wonden die waarbij een gewricht of weke delen gepenetreerd is. Oude wonden of schaafwonden hoeven weliswaar niet altijd met spoed te worden behandeld, maar verdienen uiteraard wel de nodige aandacht. Afhankelijk van de lokalisatie en aard van de wond en het karakter van het dier, kan het paard al dan niet ter plaatse worden behandeld. Soms moet het paard onder algehele narcose behandeld worden. Als het dier het toelaat, kan het in bepaalde gevallen goed zijn (bij ernstig bloedende wonden) om de wond dicht te drukken met een schone, liefst gestreken doek of om een (druk)verband aan te leggen, totdat de dierenarts is gearriveerd. Alleen bij ernstige slagaderlijke bloedingen (een spuitende bloedfontein) aan de benen moet de eigenaar een knevel aanleggen met behulp van een touw en bijvoorbeeld een praam. Denk hierbij wel aan de eigen veiligheid. Ook de vaccinatietoestand van het dier moet bekend zijn in verband met eventuele toediening van tetanusserum of -entstof.

Kreupelheid

Hierbij moet onderscheid gemaakt worden tussen een paard dat al enige tijd kreupel is en een paard dat acuut kreupel is geworden (bijvoorbeeld tijdens een wedstrijd of een buitenrit). In het eerste geval is er meestal geen sprake van spoed, vaak gaat het om meer chronische aandoeningen. Soms kunnen kleine wondjes die je makkelijk over het hoofd ziet, bijvoorbeeld op een gewricht of een pees, ook een kreupel beeld geven dat later acuut wordt, terwijl de gevolgen wel ernstig kunnen zijn. In de wandelgangen wordt hier over bloedvergiftiging gesproken, een naam die de lading niet dekt en zelfs zonder behandeling eigenlijk ook geen fatale afloop krijgt. Door het paard goed te bekijken, kan de eigenaar in zo'n geval de dierenarts al extra informatie geven. Een paard dat acuut kreupel wordt tijdens het werk, heeft vaak veel pijn en staat meer of minder kreupel, soms zelfs op drie benen. In deze gevallen zien we soms ernstige aandoeningen aan de pezen, de gewrichten of de botten en in het meest extreme geval zelfs botbreuken. Uiteraard dienen zulke aandoeningen snel en serieus bekeken en behandeld te worden, meestal onder kliniekomstandigheden om een snelle en goede diagnostiek en therapie toe te kunnen passen.

Veulenen

Als er al sprake is van echte spoed, is dat bij een merrie die aan het veulenen is. Hierbij komen zulke extreme krachten vrij, dat er veel mis kan gaan als zo'n situatie te lang duurt. Normaal zet een merrie die gaat veulenen, het veulen snel op de wereld. De meeste mensen kennen dan ook de verhalen over het veulen dat tijdens een korte afwezigheid van de eigenaar plotseling geboren is. In enkele gevallen gaat dit echter niet goed. Als het veulen niet goed ligt, het veulen te groot is (wat zelden het geval is) of het veulenen om een andere reden stagneert en de merrie toch doorgaat met persen, kan er grote schade ontstaan aan de geboorteweg. Er moet hulp worden verleend. Wie hier voldoende ervaring mee heeft, kan dit zelf proberen. Anders is het beter dit aan een vakman of –vrouw over te laten, daar dergelijke gevallen nogal wat vaardigheid en kennis vereisen. Elke geboorte is anders en het is dan ook moeilijk om hiervoor eenvoudige richtlijnen te geven. Het is het beste om direct de dierenarts te bellen en te vragen of deze zo snel mogelijk ter plaatse kan komen. Probeer in de tussentijd de merrie in de benen te krijgen en wat te laten stappen. Zo wordt de heftige buikpers van een merrie in barensnood enigszins voorkomen. Een nageboorte die na twee uur niet is afgekomen is als abnormaal te beschouwen. Behandeling moet dan plaatsvinden binnen een tijdsbestek van maximaal zes uur. Ook een veulen dat niet in de benen komt en gedronken heeft binnen vier uur na de geboorte moet als spoedgeval behandeld worden. <

De volgende keer behandelt Rijk-Jan Pleijter veterinaire wetenswaardigheden rond het hengstenkeuringstraject.